

ХРИСТО БОТЕВ - „НА ПРОЩАВАНЕ” МОТИВЪТ ЗА СМЪРТТА И БЕЗСМЪРТИЕТО В ПОЕМАТА

В годините преди Освобождението българското общество се гради от горди и борбени личности, бодени от безпределна любов към отечеството и силна омраза към тираните. Именно тези хора правят своя достоен житейски избор, който ги отвежда по пътя на борбата за национална свобода. С готовност срещат смъртта, но тя обезсмъртява човешката им саможертва в родовата памет.

Като една истински патриотична, духовно извисена и свободолюбива личност, бунтовникът от стихотворението „На прощаване” поема пътя на борбата. Той е ръководен от чувство за отговорност и дълг към отечеството си. За свободния дух смъртта в битка за чест и правда е много по-достойна и красива, отколкото жалкото робско примирение и всекидневната борба за оцеляване. Няма по-голяма награда за един родолюбец от тази да загине за народната свобода. Така Ботевият герой, непокорен и свободолюбив, решително тръгва по избания от него път, водещ към смъртта и безсмъртието в името на свободата. Бунтовникът осъзнава, че вероятната „награда” за неговата жертвоготовност ще бъде смъртта му, която ще причини болка и тъга на тези, които го обичат. Загрижен за тях, отговорен за съдбата им, патриотът споделя категоричното си решение с най-скъпия на сърцето си човек - майката. Той иска прошката ѝ, защото само тогава ще намери хармония между личен и национален избор и ще влезе „със сърце мъжко, юнашко” в открит бой с врага. В своята изповед-монолог пред майката, възпитала у сина си непокорен и свободолюбив дух, героят търси нейната благословия. Успокоителните думи на хайдутина-бунтовник: „Не плачи”, „не тъжи”, разкриват синовната му обич и загриженост, че майката ще тъжи и скърби за смъртта му. Но думите-обръщения към нея преминават в изповед, изпълнена с омраза към тирана. Бунтовникът зове своята „майка юнашка” с клетвено слово да предаде неговата ненавист към тирана, вярва в силата на майчината клетва:

*Но кълни, майко, проклинай
таз турска черна прокуда...*

Глаголното повторение: „кълни”, „проклинай” и алитерацията „таз турска черна прокуда” задълбочават действителната сила на отрицателните чувства, изпитани от героя към поробителите. Робството е причина за раздялата на свободолюбивата личност с майка и родна земя. А далеч от родината, дома и близките младият емигрант се чувства самотен и отхвърлен, което е изразено чрез разгърнатия епитет „немили, клети, недраги”. Бунтовникът осъзнава, че смъртта му, най-вероятният изход от борбата за свобода, е болка за майката и най-висока цена, която трябва да заплати за осъществяването на своя идеал:

*Аз зная, майко, мил съм ти,
че може млад да загина...*

Възклицанието: „ах, утре като премина/ през тиха бяла Дунава”, е израз на духовното пречистване, а според християнската символика - прераждане за нов живот с нова вяра. „Бяла Дунава” е символната граница между човека емигрант и героя-борец за свобода. Но майката е дарила сина си „със сърце мъжко, юнашко”, затова тя трябва да приеме с прошка и благослов избора на своето чедо. Непокорното сърце на лирическият герой въплъщава бунтовния дух на една цяла епоха. Това е време на високи мечти и стремления, в което българинът страда от робската действителност, но е готов да промени съдбата си. Най-свещеното и неприкосновено място за него е домът - интимна сфера за човешка радост на неговото „сърце мъжко, юнашко”. Образът на дома е и спомен за любимата. Нейният

скъп образ с „черни си очи“ и „тиха усмивка“ носи в сърцето си бунтовникът. Щастлив в любовта лирическият герой ще бъде единствено след извоюване свободата на България. Робството разкъсва духовните му връзки с либе, майка и родна земя. Борбата е единствен път към свободата на родината и към обичта на най-близките. Ако героят загине, баща и братя ще страдат. Те „черни чернеят“ за него. Черният цвят символизира мъката и болката от раздялата и възможната трагична развръзка. Решението на бунтовника е дълбоко осмислено и мотивирано, защото не се бори само за поруганата семейна чест, а за свободата на цял народ: „на глас тичам народен“. Чрез метонимията: „пък... каквото сабя покаже“, е внушен неизвестният изход на битката - героят може да загине или да се завърне като победител.

За този, който е предпочел пътя на борбата, смъртта обаче е по-реална. Тя е вътрешно преживяна и лирически изразена. Бъдещата борба е представена с метафората „Куршум пропей над село“. Героичната съдба на бунтовника е споделена от неговите другари, избрали също достойния път на саможертвата за народна свобода. Ботевият герой носи трагично предчувствие за близката си смърт. Майката ще страда и в този миг на лична слабост трябва да намери сили, за да отхвърли клеветите на хората с робско съзнание, които не могат да оценят жертвата му. Те са предали и вярата в душите си, и мисълта за свободата на родината си. Но в смъртта лирическият герой вижда личния си пример, който ще остави на следващите поколения. Затова той моли майка си да възпита у братята му силен и непокорен дух, който ще ги накара „силно да любят и мразят“. И те ще продължат борбата за свобода.

Опозицията „високо - ниско“ внушава идеята, че бунтовникът може да намери физическата си смърт, но няма да загуби духовния си живот в пространството на славата, героизма и безсмъртието. Кръвта му ще се слее с вечната българска земя. Със символите на борбата - сабята и пушката, е изразена вярата му, че братята ще продължат делото и ще наказват всеки, осквернил българската земя.

През вековете на робство песента е била тази, която е съхранявала българщината и спомените за великите битки, подвизите на знайни и незнайни герои. Затова, ако майката не може да издържи на силната мъка, то песента ще запази и възпее подвига на бунтовника. А мъката на майката и либето ще засили омразата на братята към поробителя и любовта им към всичко родно, в което се изразява и заветът на героя, представен чрез антитезата „силно да любят и мразят“.

Като човек, който обича живота, лирическият герой вярва, че би могло да има и друг изход от битката - победа и завръщане у дома. Затова въображението му рисува и картина на победното завръщане. Ботев идеализира образите на юнаците, за да внуши българската сила и храброст. Чрез глаголите в градация: „берете“, „късайте“, „плетете“, се показва силната радост на народа, който кичи победителите с бръшлян и здравец - цветя, символи на слабата, щастието, свободата и живота. Бунтовникът не е сам. Той е с най-близките на сърцето си хора, защото вече е достигнал своя идеал - може да обича и да бъде обичан като свободен човек в свободна страна. С контекстовата антитеза: „две думи заветни: „свобода и смърт юнашка“, е внушено, че майката вече е приела и одобрила избора на своя син. Множеството апосиопези говорят, че чувствата са прекалено силни. Авторът обаче прекъсва красивото видение, защото дългът вече зове героя:

*Пък тогаз... майко, прощавай!
Ти, либе, не ме забравяй!
Дружина тръгва, отива...*

Бунтовникът вярва, че със саможертвата си е заслужил моралната награда - народът да помни, че „умря сиромаш за правда, за правда и за свобода“. Защото смъртта в името на висш идеал оставя светла следа в народната памет. Така, воден от любовта си към отечеството и омраза към тирана, лирическият герой тръгва по

страшния, но славен път на борбата за свобода, за чест и правда. Защото това са ценностите, които определят стойностите на човешкия бунт. Те изразяват и основната идея на Ботевото творчество, че „Тоз, който падне в бой за свобода, той не умира.“

Лирическият герой от стихотворението „На прощаване“ прави своя достоен житейски избор и поема по пътя на борбата, водещ към безсмъртие на духа. Смъртта в името на народната свобода е висша саможертва за бъдещето на България.